

lata omalle paikkakunnalleen (utlämningsställe) tarvitsemansa alkoholijuomat. Onko tämä mahdollista Suomessa?

– On, mutta asiakas maksaa postimaksun. Yritämme alentaa asiakkaan kustannuksia niin, että postimyyntissä perimme vain pelkän postitusmaksun, emme muita kuluja.

Ruotsissa käytetään noin

1 miljardi kruunua tähän postitustoimintaan.

– Huh huh, kylläpä Ruotsi käyttää tuohon luovutuspaikkatoimintaan hurjasti rahaa! Emme me pysty vastaavaan.

Onko Alkon harjoittama haittavalistus vastoin EU-tai kilpailusäädöksiä?

– Eivät ole. Ovat sopuoinnussa niiden kanssa. Mistähän tuommainen käsitys on oikein

mahtanut syntyä?

Mitkä ovat vähittäismyyntimonopolin kolme suurinta uhkaa tulevaisuudessa?

– 1) Vähittäiskaupan pyrkimys päästä mukaan tähän liiketoimintaan. 2) Jos emme osaa palvella riittävän hyvin. 3) EU:n vapakauppa-ajatukset.

LEENA WARSELL

UUDEN ALKOHOLILAIN PERUSTELUT

Eduskunta hyväksyi uuden alkoholilain joulukuun alussa, ja se tulee voimaan 1.1.1995.

Laki purkaa Alkon valmistus-, tukkumyynti-, tuonti- ja vientimonopolit, säilyttää Alkon vähittäismyyntimonopolin – poikkeuksena alle 4,7-tilavuusprosenttiset käymisteitse valmistetut juomat sekä tilaviinit –, sallii mietojen juomien rajoitetun tuoteinformaatiotyypin mainonnan ja luo uuden viranomaisen, sosiaali- ja terveysministeriön alaisen tuotevalvontakeskuksen, jolle mm. Alkon aikaisemmat viranomaistehtävät siirtyvät.

Lisäksi lakiesityksen lopullisen sisällön työstänyt sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää lausunnossaan välttämättömänä, että vähittäismyyntimonopoli siirretään mahdollisimman nopeasti yhtiölle, jolla ei ole yhteyksiä alkoholia valmistavaan tuotantotoimintaan.

Lakiesityksen kolmannessa eli ratkaisevassa käsittelyssä eduskunta hyväksyi lain ilman

äänestystä. Samassa yhteydessä eduskunta hylkäsi selkein luvuin 120–41 vihreiden Pekka Haaviston ponsiesityksen, jonka mukaan hallituksen tulisi aloittaa viinien kokeilumyynti elintarvikeliikkeissä. Sen sijaan äänin 82–79 hyväksyttiin vasemmistoliiton Ensio Laineen ponsi, jonka mukaan hallituksen on seurattava tarkoin mm. mainontaa ja anniskelulupien myöntämistä koskevien lainmuutosten vaikutuksia alkoholiolojen kehitykseen. Pönnen mukaan tavoitteena on pidettävä WHO:n suosituksen mukaisesti alkoholin kulutuksen ja sen aiheuttamien haittojen vähentämistä.

Julkaisemme seuraavassa sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnon perusteluosan tärkeimmät kohdat.

YLEISTÄ

Valiokunta pitää tärkeänä, että alkoholipolitiikassa pidetään

selkeästi esillä sosiaali- ja terveyspoliittiset näkökohdat. Siksi lainsäädännön alkoholin myyntiä, anniskelua, mainontaa, käytön valvontaa sekä tutkimusta, tiedotusta, valistusta ja terveyskasvatusta koskevissa säännöksissä on selkeästi pidettävä tämä näkökohta tavoitteena. Vaikka alkoholia koskevia säännöksiä ehdotetaan vapautettavaksi säännöstelystä nykyistä suuremmassa määrin, on kuitenkin tavoitteena oltava alkoholin käytön vähentäminen ja vaikuttaminen kulutukseen siten, että haitat ovat mahdollisimman vähäiset. Tavoitteena tulee olla myös terveiden elämäntapojen edistäminen ja terveyskasvatuksen keinoin tapahtuva ehkäisevän työn tehostaminen.

Euroopan yhdentymisellä on vaikutuksensa suomalaiseen alkoholipolitiikkaan. Ennen kaikkea tämä koskee alkoholin valmistusta ja kauppaa vähittäiskauppaa lukuun ottamatta. Alkoholin käyttö on samalla

vahvasti kulttuuriin sidoksissa oleva seikka, johon yhdeny-
miskehityksellä ei ole suoraa
vaikutusta. Valiokunta on hal-
lituksen esitystä käsitellessään
yleisesti pyrkinyt sellaiseen
lopputulokseen, joka lainsää-
dännöllisesti täyttää ne vaati-
mukset, joita Suomen osallisi-
tuminen Euroopan yhdentymi-
seen edellyttää. Yleisten kau-
pallisten edellytysten osalta
valiokunta viittaa myös talous-
valiokunnan lausuntoon.

Suomen alkoholikulttuuri on
muuttunut ns. keskioluen va-
pauttamisen jälkeen ja erityi-
sesti viime vuosina. Leimaa-
antavaa tälle muutokselle on
oluen aseman vahvistuminen
siten, että eniten alkoholia juo-
daan nimenomaan oluena. Sama-
lla on alkoholin kokonais-
kulutus noussut. Valistuksella,
kasvatuksella ja lupapolitiikalla
on pyrittävä vaikuttamaan
suomalaisen alkoholikulttuu-
rin suuntautumiseen mietojen
juomien kohtuukäyttöön, hu-
malahakuisuuden vähentämi-
seen ja anniskelun yhteydessä
esiintyvien ei-toivottavien il-
miöiden, kuten ns. seksibisnek-
sen rajoittamiseen mahdollisim-
man voimakkaasti.

Keskeisiä ovat nuorille tar-
jottavat mallit, jotka eivät kan-
nusta humalahakuisuuteen.
Tiukka alkoholipolitiikka saat-
taa aiheuttaa varsinkin nuori-
sossa käyttäytymistä, jossa uho
ja ”näyttämisen” on osa alko-
holikulttuuria. Tämä luo myös
perinnettä humalahakuiseseen ja
aggressiivistyyppiseen juomi-
seen. Siksi onkin tärkeää löy-
tää tasapaino alkoholipolitiikan
kokonaisuudessa, koska
toisaalta terveydelliset tekijät
eivät perustele alkoholin naut-
timisen omaksumista osaksi
jokapäiväistä toimintaa.

Alkoholin liikakäytön ter-

veydellisiä haittoja voidaan pi-
tää kiistattomina. Tästä syystä
vähittäismyynnin rajoittami-
nen vahvimpien aineiden osalta
mahdollisimman kontrolloi-
tuihin olosuhteisiin samoin
kuin anniskelun valvonnan teh-
okas toimeenpano on tärkeää.
Myös miedoimpien alkoholi-
juomien ja ns. tilaviinien vähit-
täismyynnin tulee olla terveys-
poliittisin perustein valvottua
lupapolitiikan, tarkastuksen ja
muun säätelyn keinoin. Kun
hintapolitiikan antamat mah-
dollisuudet vaikuttaa alkoholin
kulutukseen heikkenevät,
korostuvat terveyspoliittisessa
toiminnassa entistä enemmän
opetuksen, kasvatuksen, valis-
tuksen, tiedotuksen ja terveys-
kasvatuksen osuus. Muun mu-
assa työterveyshuollon ja ope-
tustoimen on kehitettävä toi-
mintansa ja luotava uusia me-
nettelyjä samalla kun vahviste-
taan tiedotus- ja valistusmen-
telmiä.

ALKOHOLIMONOPOLI

Valmistus- ja tukkumyynti- monopoli

Hallituksen esityksen lähtö-
kohtana on alkoholiyhtiön mo-
nopolioikeuksien kumoaminen
siten, että ensi vaiheessa kum-
mottaisiin tuonti- ja vientimo-
nopolit sekä osittain alkoholi-
juomien valmistus- ja tukku-
myyntimonopoli. Myöhemmäs-
sä vaiheessa olisi purettu loput
monopolit siten, että jäljelle
jäisi ainoastaan vähittäismyyn-
timonopoli. Valiokunta ehdot-
taa kuitenkin jo tässä vaihees-
sa toteutettavaksi monopolien
purkamisen kokonaan vähit-
täismyyntimonopolia lukuun
ottamatta. Samalla lainsäädän-
nön voimaantuloa ehdotetaan
siirrettäväksi hallituksen esi-

tyksessä mainitusta marras-
kuun alusta vuoden 1995 al-
kuun. Tällä menettelyllä voi-
daan täyttää Euroopan yhden-
tymisen Suomen alkoholimo-
nopolia kohtaan asettamat vaa-
timukset jossain määrin nope-
ammin kuin hallituksen esi-
tyksessä on kaavailtu.

Vähittäismyyntimonopolin laajuus

Valiokunta ehdottaa myös al-
koholin vähittäismyynnin suh-
teen vähäisempää alkoholiyh-
tiön monopolia kuin hallituk-
sen esityksessä. Kun hallituk-
sen esityksen 13 §:n mukaan
alkoholiyhtiöllä olisi vähittäis-
myyntimonopoli enintään 4,7
tilavuusprosenttia etyylialko-
holia sisältävää olutta lukuun
ottamatta, ehdottaa valiokunta,
että alkoholiyhtiön vähittäis-
myyntimonopolin ulkopuolella
olisivat kaikki käymisteitse
valmistetut enintään 4,7 tila-
vuusprosenttia etyylialkoholia
sisältävät alkoholijuomat. Yh-
denmukaisesti tämän kanssa
ehdotetaan 21 §:n mukainen
muun kuin tuotevalvontakes-
kuksen myöntämä anniskelu-
lupa mahdolliseksi antaa kaik-
kia vastaavia juomia koskeva-
na. Tarkoitus ei kuitenkaan ole
muuttaa alkoholin myynnin ja
anniskelun yleisiä perusteita.

Terveyspoliittiset syyt eivät
valiokunnan käsityksen mu-
kaan perustele oluen asetta-
mista eri asemaan muihin vas-
taavan vahvuisiin käymisteitse
valmistettuihin alkoholijuo-
miin nähden, koska olennai-
nen asia on vaikuttava aine,
etyylialkoholi. Valiokunnan
ehdottamasta linjasta seuraa
teknisiä muutoksia useisiin
pykäliin, joita ei ole myöhem-
min enää erikseen perusteltu.
Muun muassa oluen määrittely
poistuu laista.

Elinkeinopoliittisin perustein valiokunta ehdottaa vähittäismyynnin tehtäväksi mahdolliseksi silloin, kun valmistusluvan saanut haluaa myydä itse tuottamaansa enintään 13 tilavuusprosenttia vahvaa käymisteitse valmistettua tuotetta. Tämä antaa mahdollisuuden viinien ja esimerkiksi sähdin vähittäismyyntiin. Sosiaali- ja terveystieteiden ohjeilla tulee myynti rajata valmistuspaikan välittömässä läheisyydessä tapahtuvaksi, jotta myynnillä säilyy tuoteinformaation luonne. Myytävien tuotteiden tulee paitsi olla nimenomaisesti myyjän valmistamia myös ainakin pääosin itse tuotetuista raaka-aineista tehtyjä.

MAINONTA

Talouseliikunta käsittelee lausunnossaan laajasti mainontaa elinkeinotoiminnan osana ja osana Euroopan integraatiota. Valiokunta viittaa näiltä osin talouseliikunnan lausuntoon.

Sosiaali- ja terveystieteiden käsityksen mukaan mainonnan ja muun myynnin edistämistoiminnan tarkoituksena on menekin lisääminen. Vaikka asiasta ei ole esitetty empiirisiä tutkimustuloksia, viittaa kuitenkin mainonnan olemassaolo sinänsä jo siihen, että mainonnalla ei ole merkitystä ainoastaan tuotteiden keskinäisten markkinaosuuksien jakamisessa, vaan myös kuluttajille luotavien tarpeiden kannalta. Ulkomaisessa lehdistössä ja ns. taivaskanavilla on jatkuvasti Suomen viranomaisten toimivallan ulkopuolella Suomen lainsäädännön vastaistakin mainontaa, mutta valio-

kunta ei pidä suomalaisen teollisuuden kilpailuaselmien kannalta välttämättömänä kaiken mainonnan sallimista. Valiokunta pitää tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena mainonnan rajoittamista terveystieteiden perusteiden.

Yhdenmukaisesti edellä vähittäismyynnistä esittämiensä näkökohtien kanssa valiokunta ehdottaa mainonnassa erilaista kohtelua etyylialkoholimäärältään erilaisiin tuotteisiin. Mietojen alkoholijuomien mainonnan ja kuluttajiin kohdistuvan myynninedistämistoiminnan valiokunta ehdottaa sallittavaksi siten, että kiellettyä olisi erityisesti tiettyihin kuluttajaryhmiin kohdistettu mainonta ja niin sanottu mielikuvamainonta. Mielikuvamainonta korostaa alkoholin yhteiskunnallisesti, sosiaalisesti tai terveydellisesti positiivisia vaikutuksia. Valiokunnan käsityksen mukaan tästä ei voida osoittaa sellaista näyttöä, joka kumoaisi alkoholin negatiiviset vaikutukset.

Alkoholijuomaksi määritellään lain 3 §:ssä vähintään 2,8-tilavuusprosenttinen juoma. Kun valiokunnan tavoitteena on ehkäistä ns. mielikuvamainontaa, on välttämätöntä ulottaa alkoholia sisältävien juomien mainontakieltoa tätä miedompiinkin juumiin, jottei niin sanottuja tuoteperheitä luomalla voida kiertää mainonnan, epäsuoran mainonnan ja myynninedistämisen kieltoa. Toisaalta alkoholijuoman määritelmää ei ole tarkoituksenmukaista ulottaa 2,8:aa prosenttia miedompiin juumiin, koska se johtaisi hankaliin menettelyihin valmistus-, maahantuonti-, vähittäismyynti- ja anniskelukysymyksissä. Näin ollen valiokunta ehdottaa vähintään 1,2 tila-

vuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä juomia käsiteltäväksi mainonnassa kuten mietoja alkoholijuomia.

Valiokunta pitää tarpeellisena myös epäsuoran mainonnan kuvaamista lainsäädännössä. Epäsuoraa mainontaa olisi mainonnan säätelyn piirissä olevan tuotteen vakiintuneen tunnuksen käyttäminen muun hyödykkeen tunnuksena. Myös muunlainen mainonta saattaa täyttää epäsuoran mainonnan tunnusmerkistön. Näin ollen epäsuorana alkoholimainontana pidettäisiin alkoholilakiehdotuksen 33 §:n 2 momentin mukaisen mielikuvan luomista myös muun hyödykkeen yhteydessä, kun mielikuvayhteys syntyisi tai saattaisi syntyä samalla myös alkoholijuomaan tai vähintään 1,2 tilavuusprosenttia sisältävään juomaan.

Kielletty epäsuora mainonta tulee osaltaan määritellyksi vakiintuneen tunnuksen kautta. Tunnus on ymmärrettävä laajasti. Se voi muodostua kuvallisesta tai muusta esityksestä ja sen muuntaminen tunnistettavuus säilyttäen ei poista sen luonnetta alkoholijuoman tai pykälässä tarkoitettun muun juoman tunnuksena.

Edellä esitetyn mukaisesti mainontakielto koskisi väkeväää alkoholijuomaa niin varsinaisena mainontana kuin epäsuorana mainontana ja myynninedistämistoimintana. Eriytyisiä ryhmiä, joihin mietojen alkoholijuomien mainontaa ja myynninedistämistoimintaa ei saa kohdistaa, olisivat alaikäiset, ja yleensäkin alaikäisten, häiritsevästi käyttäytyvien ja alkoholia väärinkäyttävien henkilöiden käyttäminen mainostamisessa.

Mainontaan liittyviä elämäntapaa koskevia kieltoja

olisikin runsaan alkoholin käytön myönteisyyden tai alkoholin positiivisten fyysisten, psyykkisten tai sosiaalisten vaikutusten korostaminen. Terveysteen liittyviä kieltoja olisivat terveyttä edistävän mielikuvan luominen alkoholista tai sen käyttäminen fyysisten tai psyykkisten ongelmien poistajana. Myös yleisesti hyvän tavan vastainen alkoholin mainonta ja harhaanjohtava mainonta nimenomaan kiellettäisiin.

Valiokunnan käsityksen mukaan tällaiset mainoskiellot eivät anna mahdollisuuksia sellaiseen mainontaan, joka olisi alkoholilain 1 §:n tavoitteiden vastaista eli voisi lisätä alkoholista aiheutuvia yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Tämäntapainen mainonta todennäköisesti johtaisi enemmän eri tuotteiden väliseen markkinaosuuksien jakamiseen ja antaisi myös kotimaisille mietojen alkoholi-juomien valmistajille ulkomaalaisten kanssa tasavertaisemmat mahdollisuudet päästä markkinoille.

Hallituksen esitykseen sisältyvät ammattijulkaisuissa tapahtuvan mainonnan ja myynninedistämisen valiokunta ehdottaa sallittavaksi myös väkevien juomien osalta.

Mainonnan valvonta kuuluu yleensä kuluttajaviranomaisille. Tästä syystä on pikaisesti ryhdyttävä toimenpiteisiin kuluttajaviranomaisten kytkemiseksi mukaan alkoholimainonnan seurantaan ja säännösten vastaiseen mainonnan kannalta tarpeellisten toimenpiteiden suorittamiseen.

Valiokunta korostaa mainonnan seurannan merkitystä. Näin on hankittava tietoa mainonnan sisällöstä ja vaikutuk-

sista, sallitun mainonnan taroituksenmukaisuudesta sekä sen mahdollisista muutostarpeista terveystoimittisten tavoitteiden saavuttamiseksi, siitä olisiko tarkoituksenmukaista rajoittaa mainontaa tietyissä tiedotusvälineissä tai tilaisuuksissa.

Valiokunta edellyttää hallituksen seuraavan alkoholimainonnan toimeenpanoa ja vaikutuksia ja ryhtyvän kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin alkoholimainonnan pitämiseksi terveystoimittien tavoitteiden kannalta riittävän suppeamuotoisena. Huomioon on otettava myös kuluttajaviranomaisten osallistuminen mainonnan valvontaan.

ALKOHOLIYHTIÖ

Konsernirakenne

Valiokunta pitää varsin perusteltuna talusvaliokunnan lausunnossa esitettyä kritiikkiä sellaiseen alkoholiyhtiöön, joka konsernina tytäryhtiöiden kautta harjoittaa sekä vähittäismyyntiä että valmistusta ja maahantuontia. Alkoholilaisissa säädellyin alkoholiyhtiön tulisi olla vain vähittäismyyntiä harjoittava yhtiö. Valmistusta ja maahantuontia voi harjoittaa muu valtion omistama yhtiö.

Valiokunta kuitenkin tässä yhteydessä esittää lain 3 §:n 1 momentin 4 kohdassa alkoholiyhtiön määrittelemistä siten, että myös nyt suunniteltu yhtiörakenne on mahdollinen, mutta pitää samanaikaisesti välttämättömänä, että mahdollisimman nopeasti alkoholin vähittäismyyntimonopoli siirretään yhtiölle, jolla ei ole yhteyksiä alkoholia valmistavaan tuotantotoimintaan. Kun tämä edellyttää Oy Alko Ab:n yhtiö-

järjestyksen muuttamista, tulee yhtiöjärjestyksen muuttamiseen ryhtyä mahdollisimman pikaisesti ja heti sen luotua edellytykset mainitulle alkoholiyhtiölle, jonka tehtäviin kuuluu vain vähittäismyynti, muuttaa alkoholilakia tätä vastaavasti.

Hallintoneuvosto

Valiokunta ehdottaa alkoholiyhtiön hallintoneuvostoon valittavaksi 12 varsinaista jäsentä. Jäsenten toimikausi ehdotetaan neljäksi vuodeksi ja sosiaali- ja terveysministeriön ohella myös kauppa- ja teollisuusministeriölle annettavaksi oikeus seurata asiain käsitelyä ja ottaa osaa keskusteluun yhtiön toimielimissä.

Perusteluna viimeksi mainitulle menettelylle voidaan todeta sen vahvistavan sitä linjaa, jonka mukaan vähittäismyyntiyhtiön tehtävät ovat terveystoimittisia, kun taas valmistusta ja tukkumyyntiä hoitavan yhtiön teollisuuspoliittiset tehtävät kuuluvat enemmän kauppa- ja teollisuusministeriön toimialaan. Kun hallintoneuvosto toimii konsernin hallintoneuvostona, tulee molempien mainittujen ministeriöiden olla edustettuna alkoholiyhtiön hallinnossa. Alkoholilain sosiaali- ja terveystoimittisten tavoitteiden seuranta kuuluu osaltaan hallintoneuvostolle.

Alkon henkilökunnan asema

Oy Alko Ab:n viranomaistointimien loppuminen ja useampien monopolien purkamisen merkitsevät huomattavalle määrälle Alkon palveluksessa olevia henkilöitä aseman muuttamista. Lainsäädäntöä täytäntöönpanneissa on Alkon

palveluksessa oleville kertynyt taitotieto käytettävä täysimääräisesti hyväksi muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen ja lääninhallitusten alkoholivalvontaa suorittavaa henkilöstöä palkattaessa.

Valiokunta edellyttää, että henkilöstön asemaan vaikuttavat järjestelyt hoidetaan hyvässä yhteistyössä henkilöstön kanssa.

VÄHITTÄISMYyntI JA ANNISKELU

Vähittäismyynnin myymälät ja säättely

Oy Alko Ab:n viranomaistointojen loppumiseen liittyen siirretään sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle muun muassa alkoholiyhtiön harjoittaman vähittäismyynnin myymälöiden hyväksyminen. Tähän ja varsinkin lääninhallituksen enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien vähittäismyymintapaikkaa koskevaan luvan myöntämiseen sekä tuotevalvontakeskuksen ns. tilaviinien vähittäismyymintilupaan liittyen valiokunta korostaa, että myös tässä on otettava huomioon ne mahdollisuudet, joita tämä menettely tarjoaa alkoholin saatuuden järjestämiseksi siten, että siitä aiheutuu mahdollisimman vähän sosiaalista haittaa. Viranomaisten on harkitessaan vähittäismyymintiluvan myöntämistä ja myymintapaikan hyväksymistä kiinnitettävä asianmukaisuuteen runsaasti huomiota.

Vähittäismyymintä on harjoitettava myymälässä ja siihen liittyvän tehokkaan valvonnan on luotava edellytykset muun

muassa sille, ettei myymintä harjoiteta alkoholilakiehdotuksen 16 §:n vastaisesti. Valiokunta kiinnittää samalla huomiota siihen, että kiello myydä alkoholia 20 tai mietoa alkoholia 18 vuotta nuoremmalle on ehdoton, joten myyjän tulee epäselvissä tilanteissa vaatia ostajaa osoittamaan ikänsä. Toisaalta vähäistä erehtymistä iän suhteen ei ole pidettävä siten vakavana, että se satunnaisesti tapahtuvana johtaisi rangais-
tuksiin tai myymintiluvan epä-

miseen. Sosiaali- ja terveysministeriön antaessaan 40 §:n nojalla yleisiä määräyksiä muun muassa myymintapaikoista ja säädettyä 19 §:n nojalla vähittäismyymintäajajista, maksutavoista ja henkilökunnan ikärajoista on samanaikaisesti otettava huomioon sosiaaliset ja terveydelliset näkökohdat. Vähittäismyynnin olosuhteet on luotava sellaisiksi, että sosiaaliset ja terveydelliset näkökohdat voidaan ottaa huomioon, että henkilökunta voi tehokkaasti toimia annettujen säännösten ja määräysten mukaisesti ja että esimerkiksi alkoholin myymintäajat eivät muodostu yleisten sosiaali- ja terveyspoliittisten tavoitteiden vastaisiksi. Sosiaali- ja terveyspoliittisesti on myös tärkeää, että alkoholijuomien hinnoitteluperusteista annetaan riittävät määräykset. Määräysten tulee perustua siihen, että alkoholista ei tule tarjoustuotetta tai ns. houkutus-
tuotetta, jolla pyritään hankki-

maan asiakkaita. Valiokunta ei pidä vähittäismyymintä hyväksyttävänä sel-
laista järjestelyä, jossa myyjän mahdollisuudet valvontaan ovat heikot. Tyypillisenä tällai-
sena olosuhteena on esimerk-
iksi kioskeissa luukun kautta

tapahtuva myynti, joka olen-
naisesti vähentää mahdolli-
suuksia valvoa asiakkaiden
asianmukaista, laissa edelly-
tettyä käyttäytymistä.

Vastaavantyyppiset olosuh-
teet saattavat vallita myös
huoltoasemilla, joten luvan
myöntäjän tulee erityisesti har-
kita niiden yhteydessä harjoit-
tettavan vähittäismyymintiluvan
myöntämistä. Sen lisäksi huolto-
asemamyymintä on liikenne-
raittiuuden kannalta kyseen-
alaista.

Postimyynti

Kun vähintään 4,7 tilavuus-
prosenttia etyylialkoholia sis-
ältävän alkoholijuoman vähit-
täismyymintä jää alkoholiyhtiön
yksinoikeudeksi ja kun kunta
voi 12 §:n nojalla antaa yleis-
kiellon alkoholijuomien vähit-
täismyynnin harjoittamiseen
kunnassa ja 20 §:n nojalla al-
koholijuomien anniskeluun
kunnassa, pitää valiokunta tär-
keänä niitä mahdollisuuksia,
joita alkoholilakiehdotuksen
13 §:n 3 momentti sisältää al-
koholijuomien toimittamiseksi
niitä tilaavalle henkilölle. Näin
voidaan ainakin osittain var-
mistaa alkoholijuomien saata-
vuus maan kaikissa osissa.
Varsinkin harvaanasutuilla
alueilla mutta yleisemminkin
taajamien ulkopuolella saattaa
muutoin alkoholijuomien
hankkiminen muodostua jo
matkakustannusten johdosta
kohtuuttoman kalliiksi. Myös
postimyyntiä on valvottava.

Anniskelua koskevia näkö- kohtia

Anniskelulupaa myönnettä-
essä on anniskelupaikan ja sen
sijainnin asianmukaisuuteen
kiinnitettävä huomiota siten,
että toiminta on alkoholilain
yleisten tavoitteiden mukaisia.

Anniskelulupaa harkittaessa on erityistä huomiota kiinnitettävä anniskelupaikan sijaintiin siten, ettei anniskelupaikka aiheuta häiriötä esimerkiksi päiväkodin, koulun tai neuvolan toiminnalle. Anniskelualue tulee määritellä siten, että valvonta voidaan järjestää tehokkaasti. Myös tässä suhteessa asetuksen ja sosiaali- ja terveysministeriön määräysten tulee tukea lainsäädännön yleisiä tavoitteita. Valiokunnan vähittäismyynnin määräyksiä koskevat kannanotot muun muassa vähimmäishinnoista koskevat myös anniskelua. Vastaavasti myös anniskelua koskevat valiokunnan edellä vähittäismyynnin yhteydessä ottamat kannat kioskeista tai huoltoasemista.

Valiokunta korostaa välttämättömyyttä myös anniskeluluvan haltijan harjoittamaan anniskelun valvontaan. Tästä syystä tulee jatkaa edelleen menettelyä, jonka mukaan anniskelupaikassa on aina alkoholin anniskelusta vastaava henkilö tai tämän varahenkilö läsnä. Valiokunta ehdottaa asiaa koskevaa säännöstä lakiin. Valvonnan kannalta on tärkeää, että hotelli- ja ravintola-henkilökunnan määrän seurantaan jatketaan.

Hallinto ja valvonta

Uudistettu lainsäädäntö merkitsee suurta muutosta alkoholiasian hallinnossa, lupakäytännössä ja lainsäädännön valvonnessa. Siksi lainsäädäntöä on seurattava tältäkin kannalta, erityisesti käytäntöä maan eri osissa ja valvontaorganisaation tarkoituksenmukaisuutta. Tuotevalvontakeskukselle ja lääninhallituksille on varattava riittävät voimavarat. Kuntien asemaa hallin-

non kokonaisuudessa on selvitettävä. Tärkeää on alkoholi-valvonnan yhteistyö ehkäisevän sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa. Saatujen kokemusten perusteella on hallintoa tarvittaessa uudistettava siten, että se tukee alkoholipolitiikan terveystavoitteita.

KOTIMAINEN ALKOHOLITUOTANTO

Jo lainsäädännön valmisteluvaiheessa on ollut havaittavissa pyrkimystä kotimaisen pienimuotoisen viinintuotannon aikaansaamiseen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tällä saattaa olla merkitystä maatalouselinkeinon yhtenä haarana tai oheistoimintana. Valtiovallan toimenpitein onkin luotava edellytyksiä tälle toiminnalle niin, ettei alkoholilainsäädäntö tarpeettomasti rajoita uutta tuotantoa. Asetuksessa alkoholijuomista ja väkiviinasta tulee sallia mietojen alkoholijuomien valmistus kaikista kasveista ja kasvinosista.

Kotimaisen viinintuotannon pullonkauloina voidaan pitää ilmeisesti tuotekehittelyä ja markkinoille pääsyä. Kun useimmat tuotteet sisältävät enemmän kuin 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia, on niiden vähittäismyynti alkoholilyhtiön yksinoikeus. Sen sijaan anniskelu on mahdollista anniskeluluvan haltijalle ja anniskeluluvan haltijana voi olla myös viinintuottaja. Valiokunta ehdottaa lisäksi sallittavaksi sen, että valmistusluvan saanut voi saada vähittäismyyntiluvan itse tuotetun tuotteen myymiseen valmistuspaikan yhteydessä. Luvan tähän myöntäisi tuotevalvontakes-

kus. Sosiaali- ja terveysministeriöllä on ehdotuksen mukaan mahdollisuus määrätä tarkempia ehtoja vähittäismyyntiluvulle. Näiden ehtojen on johdettava tilanne siihen, että valmistaja voi ainakin pääosin tuottamistaan raaka-aineista valmistamaansa tuotetta myydä valmistuspaikan yhteydessä. Myyntipaikkana voi olla vain valmistuspaikka, joten vähittäismyyntipisteitäkin voi olla vain yksi.

Valiokunnan käsityksen mukaan kotimaisen viinintuotannon aseman paranemiselle luo edellytyksiä muun muassa edellä selostettu mahdollisuus, jolla mietoja alkoholijuomia voidaan rajoitetusti mainostaa. Valmistuslupa on annettava kaikelle sellaiselle toiminnalle, joka täyttää lainsäädännön edellytykset ja alkoholilyhtiön on vähittäismyyntimonopolia toteuttaessaan pidettävä huoli siitä, että ne tuotteet, joilla on taloudellisen menestymisen edellytykset, ovat myös saatavilla ja että uudet tuotteet voivat kokeilla menestymistään markkinoilla.

ALKOHOLIPOLIITTINEN TUTKIMUS, TIEDOTUS JA VALISTUS

Alkoholilakiehdotuksen 36 §:n mukaan alkoholilyhtiö harjoittaa alkoholipoliittista tutkimusta, tiedotusta, valistusta ja terveyskasvatusta ja muutakin tähän liittyvää toimintaa. Toiminta kuitenkin ehdotuksen mukaan rahoitettaisiin alkoholijuomaveron tuotolla. Järjestely onkin perusteltu, koska alkoholilyhtiölle eivät kuulu tämän tapaiset toiminnot. Toisaalta näiden toimintojen rahoittaminen alkoholiverosta on

terveyspoliittisesti perusteltua.

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain menettelyä seuraten valiokunta ehdottaa, että alkoholiyhtiölle on varattava alkoholitutkimusta, alkoholilojen kehityksen seuranta ja alkoholin käytöstä aiheutuvien haittojen torjuntaa varten 0,7 prosenttia alkoholijuomaveron tuotosta. Tämä vastaa suurin piirtein sitä summaa, jolla toimintaa on tähän mennessä harjoitettu.

Alkoholiyhtiölle kuuluisi alkoholilakiehdotuksen 36 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan kertomuksen antaminen alkoholilojen kehityksestä ja toimenpiteistä, joihin alkoholi-

lain tarkoituksen saavuttamiseksi on ryhdytty. Kun alkoholiyhtiöllä on kuitenkin hyvin rajoitettu monopoliasema, voi se alkoholipolitiikan muista osista saada tietoja vain sikäli kuin liiketoiminnan julkisuus antaa siihen mahdollisuuden. Sille itselleen syntyy myös tarve siirtää niitä osia toiminnastaan, joissa sillä ei ole monopolia, liikesalaisuuden piiriin. Nämä seikat vähentävät alkoholiyhtiön valtioneuvostolle vuosittain antaman kertomuksen kattavuutta ja merkitystä, mutta toisaalta kertomus luodelle mahdollisuuden alkoholin vähittäismyynnin merkittävän osan sosiaali- ja terveyspoliittiseen seurantaan.

Alkoholitutkimuksen, tiedotuksen, valistuksen ja terveyskasvatuksen asema hallinnon kokonaisuudessa on selvitettävä ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin, jotta tämä toiminta tulee tehokkaasti ja riittävästi rahoitettuna hoidetuksi ja että tehtäviä hoitavat sellaiset viranomaiset ja laitokset, joille se luontevasti soveltuu.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta edellyttää hallituksen huolehtivan alkoholin haittojen tehokkaasta tiedottamisesta ja alkoholivaurioita ehkäisevän toiminnan, terveyskasvatuksen, valistuksen ja tutkimuksen riittävydestä sekä terveyden elämäntapojen edistämisestä.

KUN ALKOHOLIJUOMIEN VÄHITTÄISMYYNTI ON TUOTEINFORMAATIOTA

Hallituksen esitys uudeksi alkoholilainaksi (119/1994 vp.) on ollut eduskunnan käsittelyssä. Lakiesitystä on käsitelty kaksi valiokuntaa, sosiaali- ja terveysvaliokunta päävastuullisena ja talousvaliokunta avustavana. Valiokuntien kannanotoissa, jotka lopullisesti muovasivat uuden lain sisällön, näkyvä vahva antaa mennä -henki. Integraation pilottitapaukseksi jo hyvin aikaisessa vaiheessa nousut alkoholimonopoli haluttaisiin kaataa kokonaan. Sen sijaan eduskunnan täysistunto oli 3. käsittelyssä tiukasti monopolin kannalla kumoamalla selvällä äänten enemmistöllä aloitteen viininmyyn-

tikokeilusta elintarvikeliiketoiminnassa ja lisäämällä lain perusteluihin perinteistä alkoholipolitiikkaa korostavan ponnen.

Puutun tässä eräisiin kohtiin edellä mainittujen valiokuntien lausunnoissa. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnon perusteluosa on julkaistu kokonaisuudessaan toisaalla lehdessä tässä numerossa.

ALKOHOLIJUOMIEN VAPAA MYynti kuuluu DEMOKRATIAAN

Talousvaliokunnan selkeän enemmistön (vain 2 vastaan) mielestä mietojen eli alle 22-

prosenttisten alkoholijuomien myynti pitää sallia täysin vapaasti. Kaksi muuta jäsentä oli tosin sitä mieltä, että heti ei pitäisi antaa lupia kioskeihin. Perusteluna on se, että vähittäiskauppa on selvinnyt hyvin keskiolutkauppaan liittyvistä valvontatehtävistä ja muista erityisohjelmista, sekä se, että demokratiassa minkä tahansa tuotteen ostaminen vapaasti on sääntö. Valiokunnan mielestä alkoholijuomien kohdalla tähän demokratian peruselementtiin ei pidä tehdä poikkeusta.

Valiokunta painottaa eri puolilla lausuntoaan kovasti EU/ETA-sääntöjä. Esimerkik-